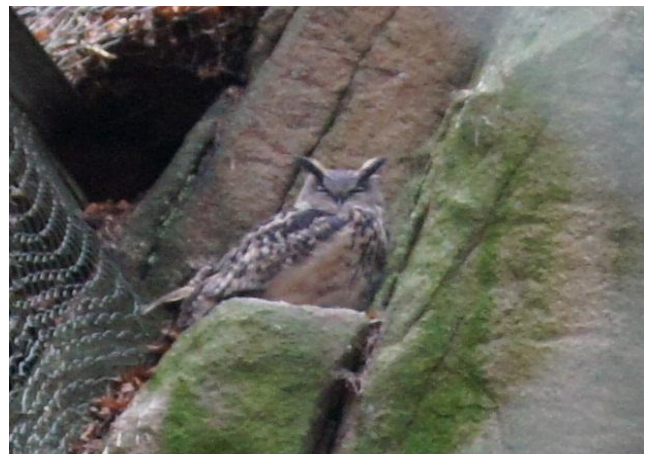

UGGLOR

Projekt av Clara Skaghammar Np309bd2

UGGLOR

Jag har valt att läsa och skriva om ugglor eftersom det var ett, för mig, ganska outforskat område och jag tycker ugglor är väldigt spännande och egendomliga djur. Jag fick tipset att jag skulle prata med art-koordinatören för fjälluggla som fanns på Nordens Ark och där fick jag inspirationen till att göra det här arbetet om alla deras ugglor. De fyra olika ugglearter man kan se på Nordens Ark är: berguv, fjälluggla, lappuggla och slaguggla. Mitt projekt har mestadels bestått av teoretiskt arbete och mycket sökande efter information, men även ett besök på Nordens Ark där jag fick intervjua deras fågelskötare och se deras ugglor. Jag har använt mycket information från EOL (Encyclopedia of Life) och IUCN:s röda lista. Projektet har lett till det här häftet och en power-point och jag hoppas båda ska hjälpa mig sprida vidare den kunskap jag samlat på mig så att andra också kan ta del av våra fantastiska ugglor.

Vad är röda listan för något?

Röda listan skapades av International Union for Conservation of Nature and Natural Resources(IUCN) och är ett hjälpmedel för bevarandearbeten av djur och växter där man håller koll på hur det går för arterna i det vilda. IUCN kategoriserar efter sju olika kategorier, livskraftig, nära hotad, sårbar, starkt hotad, akut hotad, nationellt utdöd och utdöd. Det finns även en åttonde grupp, kunskapsbrist, som man använder när man inte har eller kan få fram några uppgifter om en särskild art. Röda listans mål är att bland annat identifiera och dokumentera de arter som är i största behov av hjälp för att minska hotet av utrotning.

Nordens Ark

Nordens Ark är en djurpark som finns på Åby säteri i Bohuslän. Som det hörs på namnet så är Nordens Ark särskilt inriktade på våra nordiska djurarter, de jobbar bl. a med avel, uppfödning, forskning och utbildning. Så här står det på Nordens Arks hemsida:

”Vi arbetar med populationsförstärkande åtgärder genom att sätta ut djur i naturen och genom att förbättra de miljöer där arterna lever. I Sverige har Nordens Ark ett nationellt ansvar för uppfödning och utplantering av bland annat pilgrimsfalk, vitryggig hackspett, fjällgås, grönfläckig padda och flera arter av skalbaggar.”

När jag och min handledare besökte Nordens Ark så möttes vi upp av Karin som jobbar där och hon guidade oss runt parken. Vi kollade särskilt på ugglehägnen och på ugglorna. Jag fick intervjua en fågelskötare och dessutom mata en lappuggla. Det var mycket givande att få prata med fågelskötaren och många av de svaren jag fick har jag vävt in i det här arbetet. Att få mata en ugglor var väldigt häftigt, jag trodde inte vi skulle få komma den så nära som vi gjorde. Det var också fascinerande att märka hur tyst och smidig den var när den tog musen jag lagt fram åt den. Tidigare hade jag bara sett en aktiv ugglor på tv. Bilder från mitt besök finns på arbetets framsida.

Ugglor i naturen

Ugglor är toppredatorer. Det innebär att de jagar, men blir själva vanligtvis aldrig offer för någon annan predator. Som toppredatorer så står de högst upp i näringskedjan och har inga naturliga fiender. Det händer att kråkfåglar eller större rovfåglar ger sig på mindre ugglor i dagsljus, det är en av anledningarna till att ugglor sällan är särskilt aktiva under dagen. Det är nödvändigt med toppredatorer för att den biologiska balansen ska hållas, om toppredatorerna försvann så skulle systemet inte fungera. Till en början skulle det nog gått bra, men så småningom skulle bytesdjuren bli för många och då börjar

sjukdomar spridas mellan individerna och epidemier skapas eller så skulle det helt enkelt inte finnas utrymme eller mat så det räckte till alla. Man kan också tänka tvärtom, vore det inte för bytesdjuren så skulle ugglorna inte klara sig. Finns det gott om smågnagare så lär det också dyka upp ugglor, bytesdjur och rovdjur beror på varandra. Ugglor i naturen syns oftast inte särskilt mycket då de är nattaktiva.

Ugglor i fångenskap

Ett av de största problemen med att hålla ugglor i fångenskap är att de inte är särskilt aktiva, varken i det vilda eller i fångenskap. Det gör det svårt att avgöra hur de mår, skillnaden mellan en sjuk och en frisk uggle är vanligtvis väldigt liten. Ugglor lockar heller inte särskilt många besökare på grund av sin stillsamma livsstil. Dessutom är ugglor inga tama djur och måste tas ifrån boet när de är små för att bli hanterbara. Man kan också få problem med parasiter (eftersom ugglorna befinner sig i ett hägn så har de heller ingenstans att fly från eventuella parasiter eller annat hot) och de kan få förhårdnader på fötterna av att sitta stilla så mycket på samma ställe, detta brukar kallas "bumblefoot". Förhårdnader förekommer ganska ofta (säkerligen också i det vilda), men är inte farliga. Ruvande ugglor kan få problem med parasiter (inte sällan orsakade av ruttnande mat) eftersom de stannar i boet under hela perioden, då finns det risk att honan får en infektion som sprider sig och tyvärr är det oftast så att man inte märker att ugglan är sjuk förrän det gått så långt att den inte går att rädda.

Ugglors kropp och beteende

Näbb

Ugglor har en ganska kort, men mycket kraftig näbb som är böjd och pekar neråt. Anledningen till att den pekar neråt är för att den inte ska hamna i ugglans synfält. Den är utformad för att kunna döda bytet när ugglan fångat det. Näbben är väldigt vass för att kunna skära igenom skinnen och vävnader på sitt byte. Näsborrarna sitter nära näbbens bas, men de flesta ugglor har dåligt luktsinne. Vissa ugglor kan reglera sin kroppstemperatur genom att flämta genom en öppen näbb.

Fjädrar

Ugglor skiljer sig en del från andra fåglar när det kommer till fjädrarna. Den största skillnaden är att ugglor har speciella primärfjädrar på sina vingar. De är kamliknande och har "tänder", vilket gör att luft turbulensen minskar avsevärt (man brukar säga att ugglans kamliknande fjädrar bryter ner turbulensen i små delar som kallas mikroturbulens) och därmed också ljudet. Det innebär att de kan flyga och jaga näst intill ljudlöst.

Ögon

Ett av de mest uppmärksammade dragen hos ugglor är deras ögon. De har stora och runda ögon, ofta i skarpa färger. Ögonen är riktade framåt, vilket är ovanligt för fåglar. Vad för typ av ögon en fågel har beror på levnadssätt. En rovfågel har stor användning av ögon som är riktade framåt, medan en fågel som oftast blir offer för annat djur har användning för ögon riktade åt sidorna. Ugglors syn är välutvecklad och speciellt anpassad för förhållanden med väldigt svagt ljus. Synen är så välutvecklad att de inte har vanliga ögonglober, utan snarare rör som hålls på plats av benstrukturer i skallen. Av den anledningen kan ögonen inte vridas i någon riktning, istället har de ett väldigt rörligt huvud.

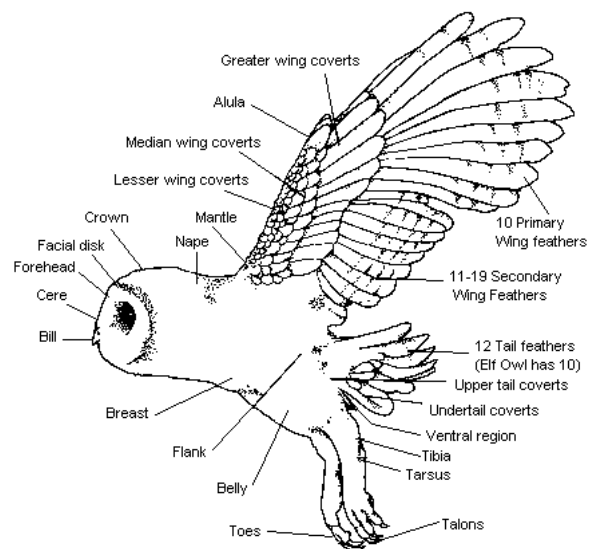
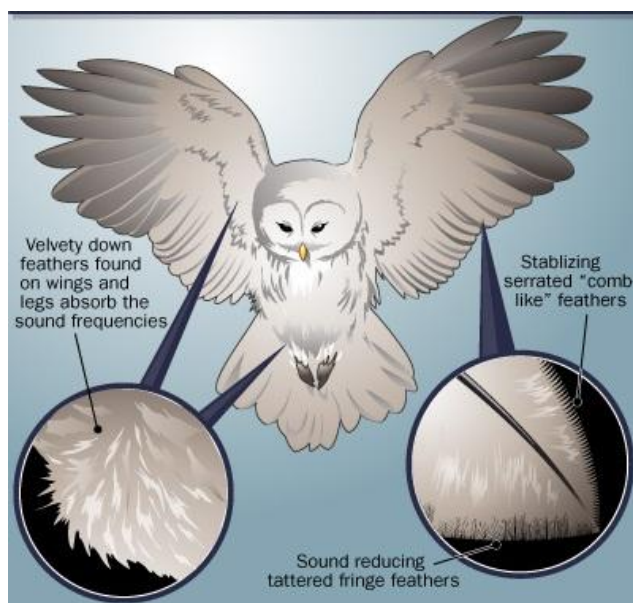
Beteende

Ugglor är oftast som mest aktiva under gryning/skymning, men det kan variera mellan olika arter. De flesta arter brukar börja sin vakna stund med att sträcka på sig, gäspa stort och kamma huvudet med klorna. Fjädrarna brukar puffas upp och klor och tår rengöras med näbben. Sen är det dags att lämna nästet för dagens äventyr, under parningsäsong är det vanligt att ugglan ropar innan den lämnar boet.

Ugglor brukar uttrycka sig tydligt med sitt kroppsspråk. Många ugglor rör huvudet åt sidan när de ska fånga ett byte för att få en mer tredimensionell synvinkel, ofta misstolkar människor detta beteende som att ugglan är nyfiken på något.

En avslappnad ugglan har fluffiga och slappa fjädrar, när den är orolig tvärtom. Då drar den in fjädrarna tight mot kroppen och gör sig smal. Har den några örontofsar så står dessa rakt upp. När ugglor ska skydda sig själva eller sina ungar fluffar de upp fjädrarna för att se större ut. Huvudet hålls lågt och vingarna breddas ut med vingpetsarna pekande neråt. Vissa ugglor, som exempelvis slagugglan, är kända för att bli särskilt aggressiva under parningsäsongen och kan då anfälla människor.

I den högra cirkeln på den första bilden syns de kamliknande fjädrarna, vänstra cirkeln visar ugglors duniga fjädrar som bl. a minskar luftmotståndet. Den andra bilden visar en ugglan med de engelska namnen på olika kroppsdelar.

Berguv (*Bubo Bubo*)

Utseende

Berguven är lätt att känna igen på sina karaktäristiska örontofsar. Den har en kraftfull näbb och orangea ögon. Fjädrarna är bruna och fläckiga. Magen och bringan är ljusare än ryggen. Berguven kan bli upp till 73 centimeter lång och har ett vingspann på mellan 138-170 centimeter. Den väger mellan 2-4 kilo.

Allmänt om berguv

Lever i naturligt tillstånd i skogen och vid bergsskrevor och klippor. Berguven är Dalarnas landskapsfågel. Räknas ibland som världens största uggla, men är ganska jämnstor med den asiatiska uggla blakistons fiskuv. Kan bli upp till 20 år i det vilda, men ända upp till 60 i fångenskap. Berguven finns i Europa, Ryssland hela vägen till Stilla Havet, i söder till Iran och Pakistan över till Kina och Korea.

Hotbild & hotstatus

Klassas som livskraftig på röda listan, men är i många länder hotad. Berguven har varit utrotningshotad i Sverige tidigare, under 1900-talet såg det mörkt ut för den då den hotades starkt av giftutsläpp och förstöring av dess naturliga miljöer. Efter det har den återhämtat sig och är idag inte längre hotad i världen. Tack vare att man fött upp berguvar i fångenskap och släppt ut lämpliga individer så har man lyckats återinplantera berguven i Sverige. IUCN uppskattar att det finns 250000–2500000 berguvar i världen.

Bevarandearbeten

Förr fanns ett projekt som hette "Berguv Nord" där man jobbade med att föda upp berguvar och sedan återinplanterade dem. Syftet med projektet var att förstärka berguvsstammen i Norrland. Projektet är idag inte lika aktivt då arten har återhämtat sig.

Fjälluggla (*Bubo scandiacus*)

Utseende

Fjällugglan är lätt att känna igen på sin vita fjäderdräkt och gula ögon. Hannarna är helvita medans honorna och ungdjuren är vita med bruna eller svarta mönster. Den kan bli upp till 66 centimeter lång och ha ett vingspann på mellan 140-165 centimeter. Den väger mellan 1,5-2 kilo.

Allmänt om fjälluggla

Dess naturliga biotop är tundra eller grässlätter. Är marklevande och sitter sällan i träd eller på klippor som många andra ugglor gör. Lever utspritt över norra halvklotet, men har även funnits i bl. a Japan, Pakistan, Jugoslavien och Frankrike. De "fjälluggletätaste" länderna under häckningssäsongen är Sibirien, Alaska och Kanada.

Hotbild & hotstatus

I Sverige är Fjällugglan mycket sällsynt och klassas som akut hotad på röda listan, men i världen klassas den som livskraftig. Information om antal i det vilda saknas. Under den tid som IUCN har om fjällugglans population så har den aldrig varit hotad globalt. Det finns uppgifter om fjälluggla sen år 2004.

Bevarandearbeten

Fjällugglan är en SDF-art (SDF= Svenska Djurparksföreningen). Det innebär att SDF valt ut fjällugglan eftersom det är en ovanlig nordisk art och jobbar med aktuella projekt om den. Det huvudsakliga syftet är att bedriva avelsarbete och därmed också jobba med individernas placering och sociala miljö osv. Just nu fokuserar man mest på att forska om lämmeln. De dåliga lämmelåren påverkar fjällugglan starkt då de lever i huvudsak på lämmel. De dåliga lämmelåren resulterar i att också fjällugglan försvinner.

Lappuggla (*Strix nebulosa*)

Utseende

Vuxna individer har ett ganska stort och rundat huvud. Fjädrarna är gråa med ljusa fläckar, bringan och magen är ljusare än vingarna och stjärtfjädrarna. Runt ögonen har den ljusgråa ringar. Lappugglan är ungefär lika stor som berguven i längd, men väger mycket mindre. Den kan bli upp till 70 centimeter lång och ha ett vingspann på mellan 135-150 centimeter. Den väger upp till närmare 2 kilo.

Allmänt om lappuggla

Lever huvudsakligen i Nordamerika och i norra Asien, men finns även i bland annat Finland och Sverige. Trivs i skogar så som barrskogar i närheten av öppen plats som exempelvis en glänta eller odlad mark. Lappugglor bygger sällan egna bon, utan häckar helst i övergivna bon från någon annan stor fågel. Det händer också att de häckar på stubbar.

Hotbild & hotstatus

Klassas idag som livskraftig globalt, men är inte särskilt vanlig i Sverige. Information om antal i det vilda saknas. Har enligt IUCN inte varit utrotningshotad under den tid de tagit uppgifter om den. Uppgifter finns dokumenterade sen år 2004.

Bevarandearbeten

Jag har inte hittat några dokumenterade projekt om lappugglan annat än privatpersoner eller lokala organisationer som haft som projekt att ta sig ut i naturen på natten och observera lappugglan.

Slaguggla (*Strix uralensis*)

Utseende

Slagugglan är brun-beige-grå och har ett ganska runt huvud med en stor, ljus ring runt hela ansiktet. Den kan bli upp till 73 centimeter lång och ha ett vingspann på mellan 138-170 centimeter. Den väger mellan 2-4 kilo.

Allmänt om slaguggla

Har fått sitt svenska namn från de ofta rätt våldsamma slag de utdelar mot inkräktare, särskilt när de har ungar. Slagugglan är Hälsinglands landskapsfågel och lever helst i löv eller blandskog i närheten av öppen plats som exempelvis odlad mark eller öppet hav. Lever i Europa och norra Asien.

Hotbild & hotstatus

Klassas som idag livskraftig globalt, men är som många andra ugglor inte särskilt vanlig. Har varit klassad som livskraftig sen 2004, men det finns uppgifter om den sen 1988 då den inte kunde identifieras. IUCN uppskattar att det finns 500000–8000000 slagugglor i världen.

Bevarandearbeten

Det finns bl. a ett projekt i Österrike där man försöker återinföra Slagugglan som efter jakt och miljöförstöring utrotats. Man hoppas på att framgångsrikt kunna släppa ut ugglor mellan år 2008-2013 som ett första steg mot slagugglans comeback. De som jobbar med det här är "Wilderness Dürrenstein", på tyska "Wildnisgebiet".

TACK TILL

Min handledare Emma Johansson för stöd och vägledning, men framförallt för sällskapet och skjutsen till Nordens Ark.

Karin, Ewa, Eva och djurvårdare på Nordens Ark för inspiration, för att ni delade med er av er kunskap och visade mig de fantastiska ugglorna.

Personal på Sötåsen för all hjälp och vägledning jag fått, huvudsakligen tack till Åsel, Michael och Jenny.

Familj och vänner för uppmuntran och er positiva inställning.

Källförteckning

<http://birding.about.com/od/birdprofiles/a/20-Fun-Facts-About-Owls.htm> Birding About, 20 fun facts about owls 27/11-11

<http://www.worldofowls.com/> World Of Owls 27/11-11

http://sv.wikipedia.org/wiki/Bubo_bubo Wikipedia, Berguv
23/10-11

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Fj%C3%A4lluggla> Wikipedia, Fjälluggla 23/10-11

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Lappuggla> Wikipedia, Lappuggla 23/10-11

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Slaguggla> Wikipedia, Slaguggla 23/10-11

http://en.wikipedia.org/wiki/Bubo_bubo Wikipedia, Eurasian Eagle Owl 30/10-11

http://en.wikipedia.org/wiki/Bubo_scandiacus Wikipedia, Snowy Owl 30/10-11

http://en.wikipedia.org/wiki/Strix_nebulosa Wikipedia, Great Grey Owl 30/10-11

http://en.wikipedia.org/wiki/Strix_uralensis Wikipedia, Ural Owl 30/10-11

<http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/details/106002215/0> IUCN Red List, Bubo Bubo 27/11-11

<http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/details/106002236/0> IUCN Red List, Bubo Scandiacaca 27/11-11

<http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/details/106002249/0> IUCN Red List, Strix Nebulosa 27/11-11

<http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/details/106002247/0> IUCN Red List, Strix Uralensis 27/11-11

<http://eol.org/pages/1178250/details> Encyclopedia of life, Bubo Bubo 11/10-11

<http://www.nordensark.se/> Nordens Ark 20/12-11

<http://www.wildnisgebiet.at/en.html> Wildnisgebiet 20/12-11